

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«Затверджую»
Завідувач кафедри

«_29_» _серпня_ 2025_ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ»

Освітня програма «Історія та археологія»

2025-2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

Протокол №1 від 29 серпня 2025 р.

Розробник: доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ячменіхін Костянтин Михайлович.

Мова навчання – українська.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – вивчення основних етапів історії історичної науки від найдавніших часів до сьогодення. Відтак у центрі уваги перебувають теоретичні аспекти історичної науки, концептуальні філософсько-методологічні положення, які зумовлювали рівень вивчення конкретно-історичних проблем і окремих етапів розвитку світової історії.

Статус навчальної дисципліни: нормативна

Передумови для вивчення дисципліни є

- ознайомлення з основними завданнями, літературою курсу;
- вивчення особливостей різних етапів розвитку історичної свідомості, історичної думки та історичної науки;
- розвиток навичок історіографічного аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного опрацювання історіографічного матеріалу;
- оволодіння студентами практичними навичками роботи з історіографічними джерелами;
- формування вмінь застосовувати набуті знання для орієнтації в сучасному історіографічному просторі, а також при написанні студентських наукових праць.

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	5	5
Кількість годин:		
- лекції	48	10
- практичні/семінарські	24	4
- індивідуальні заняття	15	10
- самостійна робота студента	78	136

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Історія історичної науки»:

Шифр згідно ОПН	Компетентності
ЗК 02	Здатність до оригінального та критичного мислення, аналізу і синтезу
ЗК 04	Здатність до неперервного навчання, опанування нових знань та способів мислення з високим ступенем автономії.
ЗК 05	Здатність до генерування нових науково-теоретичних і практико-спрямованих ідей, критичного осмислення проблем у галузі освіти, педагогіки, історії та на межі цих галузей знань, до пошуку ефективних шляхів виявлення та розв'язання проблем, пов'язаних з професійною педагогічною діяльністю у різних середовищах..
ЗК 06.	Здатність ефективно використовувати усно/письмово державну мову в усіх сферах суспільного життя, іноземну мову для професійного спілкування та розуміння іншомовних професійних текстів.
ФК 01.	Здатність розуміти наукові здобутки у сфері освіти, педагогіки та історії, враховувати їх у професійній діяльності та запроваджувати в освітній процес закладів загальної середньої освіти.
ФК 02.	Здатність здійснювати наукові дослідження на засадах академічної доброчесності, опрацьовувати наукові та інформаційні джерел з педагогіки та історії, здатність до написання доповідей, статей.
Результати навчання	
ПРН 05.	Здатність забезпечувати набуття учнями закладів загальної середньої освіти системних знань про факти, події, явища в Україні та світі ХХ–ХХІ ст. з позицій цінності життя людини і досвіду українського державотворення в контексті світового історичного процесу, здатність поглиблювати інтерес учнів до історії як сфери знань і навчального предмета.
ПРН 07.	Здатність формувати у здобувачів освіти навички самостійної роботи
ПРН 08.	Здатність розвивати критичне та творче мислення учнів і формувати їх ціннісне ставлення до подій минулого та сучасного життя.
ПРН 09.	Здатність сприяти розвитку особистості учня, яка має патріотичний світогляд, займає активну громадянську позицію, розуміє виклики глобалізованого світу через засвоєння історичних явищ і процесів, що стосуються історії України ХХ–ХХІ ст. та її місця у світі.
ПРН 11.	Здатність аналізувати історичні події, явища та процеси у світі загалом та в Україні зокрема.
ПРН 12.	Здатність визначати та аналізувати актуальні проблеми та наукові досягнення в галузі освіти, педагогіки та історичної науки.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Разом	У тому числі					Разом	У тому числі				
		л.	пр	лаб.	ін д	срс		л.	пр	лаб	ін д	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль I												
Об'єкт і предмет курсу Історія історичної науки	4	2				2	7	1				6
Зародження історичної свідомості та історичних уявлень у стародавній міфології та епосі	4	2				2	4					4
Розвиток історичних знань у традиційних суспільствах	8	2	2			4	6					6
Історичні знання у Стародавньому Римі	4					4	5		1			4
Загальна кількість	20	6	2			12	22	1	1			20
Змістовий модуль II												
Середньовічна історіографія	8	4				4	7	1				6
Гуманістична історіографія	10	4	2			4	6					6
Традиційно-провіденціалістські течії в історіографії XV – XVII ст. “Ерудити”	4					4	4					4
Загальна кількість	22	8	2			12	17	1				16
Змістовий модуль III												
Історіографія XVIII ст. Просвітництво	8	4				4	8	1	1			6
Просвітницька історіографія в Росії	4		2			2	6					6
Історична наука наприкінці XVIII – п. пол. XIX ст. Романтизм	12	6	2			4	5	1				4
Історіографія США у п. пол. XIX ст.	4					4	4					4
Загальна кількість	28	10	4			14	23	2	1			20
Змістовий модуль IV												
Історична наука у др. пол. XIX ст. Позитивізм	10	4	2			4	7	1				6

Наукові центри та школи позитивістської історіографії	8	2	2			4	7	1				6
Історичний матеріалізм	4	2				2	4					4
Становлення марксистської історичної школи	2					2	4					4
Загальна кількість	24	8	4			12	22	2				20
Змістовий модуль V												
Історіософія кін. XIX – п. пол. XX ст.	10	4	2			4	9	1				8
Становлення “Нової історичної науки”. Школа “Анналів”	10	4	2			4	7	1				6
Основні тенденції розвитку провідних історіографічних шкіл у п. пол. XX ст.	8	2	2			4	8					8
Становлення марксистської історіографії в СРСР у 1920-х рр. Дискусії з питань теорії соціально-економічних формацій. Немарксистські течії.	4		2			2	6					6
Загальна кількість	32	10	8			14	30	2				28
Змістовий модуль VI												
Особливості розвитку історичної науки у др. пол. XX – поч. XXI ст.	8	2	2			4	13	1				12
Марксистська історіографія у др. пол. XX ст.	4					4	10	1	1			8
Основні тенденції розвитку провідних національних історіографічних шкіл у др. пол. XX – поч. XXI ст.	12	4	2			6	12					12
Загальна кількість	24	6	4			14	35	2	1			32
Разом	150	48	24			78	149	10	3			136

Форми та методи контролю

Поточний контроль: семінарські заняття, контроль самостійної роботи.

Підсумковий контроль: екзамен.

Поточне оцінювання та самостійна робота													Підсумковий екзаме н	Сума	
	ЗМ 1		ЗМ 2		ЗМ 3		ЗМ 4		ЗМ 5		ЗМ 6		СРС		
Тема	1	2	1	3	2	3	1	2	1	2	1	2			
Бали	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	15	75	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Самостійна робота (78 ГОД.)

1. Історіографія у Стародавньому Римі

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Особливості політичного та соціально-економічного розвитку Стародавнього Риму.
- ✓ Вплив громадянської общини Риму на формування історіософських поглядів.
- ✓ Вплив Давньогрецької історіографії на формування історіографії Риму.
- ✓ Основна проблематика в Давньоримській історіографії різних періодів розвитку держави.
- ✓ Джерельна база робіт.

2. Традиційно-провіденціалістські течії в історіографії XV – XVII ст. “Ерудити”.

Методичні рекомендації:

При підготовці теми звернути увагу на такі питання:

1. Релігійно-політична боротьба та її вплив на історичну думку.
2. Втрати церквою монополії у духовному житті суспільства.
3. Ідеї провіденціалізму в релігійно-історичній думці XV – XVII ст.

4. Протистояння гуманістично-раціоналістичної та традиційно-провіденціалістської течії в історіографії XV – XVII ст. Історична концепція Ж.Б.Боссює.
5. “Ерудитські” школи XVI – XVII ст. Роль монастирів і монастирських конгрегацій у їх становленні.
6. Історіографічна творчість церковних та світських “ерудитів”.
7. Розширення джерельної бази історичних досліджень в роботах “ерудитів”. Розвиток біографічного жанру.

3. Становлення історичної науки в США

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Особливості американського романтизму.
- ✓ “Рання школа” в історіографії США.
- ✓ Історичні погляди Д.Бенкрофта, Ф.Паримена, Д.Мотлі, І.Прескоти.

4. Історична романістика

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Причини появи історичної романістики.
- ✓ Особливості жанру. Вплив ідей романтизму.
- ✓ Основні представники.
- ✓ Значення історичної романістики на розповсюдження історичних знань.

5. Ідеологія Романтизму та національно-визвольні рухи слов’янських народів

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Вплив ідей Романтизму на національно-визвольні рухи слов’янських народів.
- ✓ Польська історіографія. Історичні погляди І.Лелевеля
- ✓ Чеська і словацька історіографії.
- ✓ Романтична течія у сербській, хорватській та болгарській історіографії.

6. Становлення марксистської історичної школи

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Причини виникнення матеріалістичного розуміння історії.
- ✓ Марксистська концепція всесвітньої історії.
- ✓ Проникнення марксизму в академічну науку.
- ✓ Розвиток теорії історичного матеріалізму в працях Г.В.Плеханова.
- ✓ “Ревізія” марксизму в працях Каутського, Бернштейна, Тостера.

7. Розвиток позитивістської історіографії у слов’янських народів

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Позитивістська течія в історіографії Росії.
- ✓ Історичні погляди П.М.Мілюкова, П.М.Павлова-Сильванського, О.О.Корнілова, М.О.Рожкова.
- ✓ Польська історіографія. Варшавська історична школа (Т.Корзон, Т.Смоленський).
- ✓ Позитивістська течія у чеській історіографії (Я.Голи, А.Резен, Й.Пекарж).
- ✓ Критичний напрямок у сербській історіографії.

8. Релігійно-філософські концепції історії

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Історичні та теоретичні джерела релігійно-філософського пояснення історії в Росії.
- ✓ Історіософія В.С.Соловйова. Теократична концепція розвитку історії та державного устрою.
- ✓ Філософія історії в творах М.О.Бердяєва. Проблеми Бога і людини в історії. Бердяєв про роль християнства в світовій історії.
- ✓ Історичні погляди і філософія історії Л.П.Карсавіна. Поняття “історії” та “історичного”.
- ✓ Мета і сенс історії в історико-філософських студіях М.О.Лоського.
- ✓ Проблема “Схід-Захід” в історичних концепціях Соловйова, Бердяєва, Карсавіна, Лоського.
- ✓ Теорія “євразійства”. Критика ідеології європоцентризму. Еволюція теорії “євразійства”.

9. Марксистська історіографія в країнах Західної Європи та США

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- ✓ Марксистська історіографія США (К.Аптенер).
- ✓ Марксистський напрям в історіографії Великої Британії (А.Л.Морган, Є.Д.Хобсбоум, Є.Томпсон).
- ✓ Марксистська історіографія Франції (К.Віллар, М.Вовель).
- ✓ Криза марксистської історіографії та її еволюція наприкінці 80-х – пер. пол. 90-х рр.

10. Теорії циклічного розвитку світової історії та її критика

- ✓ Історичні погляди і метод історичного дослідження О.Шпенглера.
- ✓ Теорія цивілізацій А.Дж.Тойнбі.
- ✓ П.Сорокін та його філософсько-історична схема зародження і занепаду “культурних суперсистем”.
- ✓ Проблеми світової історії у філософії екзистенціалізму К.Ясперса.

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Плани лекційних та семінарських занять.
4. Навчальні-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо.
5. Конспект лекцій з дисципліни.
6. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для обов'язкових контрольних робіт.
7. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять.
8. Контрольні завдання до семінарських занять, запитання для екзамену.
9. Методичні рекомендації та розробки викладача.
10. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів.

Питання до екзамену

1. Історіографія у Стародавній Греції.
2. Розвиток організаційних основ і джерельної бази історичної науки у другій половині XIX ст.
3. Архаїчна методологія та її роль у формуванні історичної думки.
4. Гносеологія позитивістської історіографії.
5. Історіографія у Стародавньому Римі.
6. Утвердження позитивізму в історіографії США.
7. Аврелій Августин і формування церковно-історичної концепції історії.
8. Історична наука у Франції другої половини XIX ст. Проблематика та методологія.
9. Основні етапи розвитку героїчного епосу.
10. Основні риси філософії та методології історії доби постмодернізму.
11. Етапи розвитку і головні досягнення середньовічної історіографії.
12. Історичні погляди К. Лампрехта. Причини та сутність кризи позитивістської історіографії.
13. Історичні фальсифікації.
14. Позитивістська історіографія в Англії.
15. Методологічні принципи провіденціалізму.
16. В.О. Ключевський та його школа.
17. Основні центри гуманістичної історіографії у країнах Західної Європи.
18. Історична наука у другій половині XX ст. Особливості інтелектуальної ситуації.
19. Загальні риси гуманітарної історіографії (XV – XVI ст.).
20. “Російська історична школа” всесвітньої історії.
21. Історико-соціологічні теорії XVI – XVII ст.
22. Основні напрямки розвитку історичної науки у першій половині XX ст.
23. Історичні знання в Росії XV – XVI ст.
24. Соціологічна теорія історії К.Маркса та Ф.Енгельса.
25. Основні риси просвітницької історіографії. Ідея закономірності історії в просвітницькій історіографії.

26. Етапи і напрямки розвитку історичної думки у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.
27. Просвітницька історіографія у Франції. Теорії історичного прогресу у творах просвітників.
28. Неокантіанська філософія і методологія історії.
29. Основні риси і особливості просвітницької історіографії в Англії.
30. «Нова історична наука» у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.
31. Просвітницька історіографія в Німеччині.
32. Історико-соціологічна концепція М. Вебера.
33. Основні етапи розвитку просвітницької історіографії в Росії.
34. Марксизм і історія в першій половині ХХ ст. Два напрямки розвитку.
35. Організаційні основи історичної науки доби Романтизму.
36. „Нова історична наука” у першій половині ХХ ст.
37. Місце і значення історичної романістики.
38. Школа “Анналів”. М. Блок і Л. Февр. Критика позитивізму, неокантіанської методології та теорії циклічного розвитку.
39. Основні напрямки в історіографії Романтизму. Критика просвітницької методології в творах романтиків.
40. Постмодернізм та історична наука в останній третині ХХ – на початку ХХІ ст.
41. Французька ліберальна історична школа доби Реставрації.
42. Абсолютний історизм Б. Кроче.
43. Історія Французької революції кінця ХVІІІ ст. в творах П. Міньє та А. Тьєра.
44. Теорії циклічного розвитку історії.
45. Об’єкт і предмет історіографії як спеціальної історичної дисципліни.
46. Філософія історії Г. В. Ф. Гегеля.
47. «Ерудитські школи» ХVІ – ХVІІ ст. Історіографічна спадщина церковних і світських «ерудитів».
48. Історична школа права в Німеччині.
49. Школа Л. Ранке.
50. Неопозитивізм. Проблематика та методологія (К. Поппер, К. Фішер).
51. Гейдельберська школа.
52. М. М. Покровський та „його” школа.
53. “Малогерманська” і “Великогерманська” школи у німецькій історіографії.
54. Розвиток французької історіографії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.
55. Гуманістична історіографія в Італії.
56. Історична наука в Англії доби Романтизму.
57. Основні засади методології Романтизму.
58. Ф. Бродель. Ідея глобальної історії.
59. Історичні погляди М. М. Карамзіна.
60. Нові тенденції розвитку історичної науки у другій половині ХХ ст. Гендерна історія. Усна історія та ін.
61. Державна історична школа в Росії першої половини ХІХ ст.

62. Третє покоління школи “Анналів”. Еволюція від соціологічної до антропологічної історії.
63. Історичні погляди слов’янофілів.
64. “Нова історична наука” у другій половині ХХ ст. Кліометрія.
65. Історичні погляди С.М.Соловйова.
66. Основна проблематика радянської історіографії другої половини ХХ ст.
67. “Скептична” історична школа в Росії.
68. Розвиток історичної науки у Німеччині, США та Великій Британії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.
69. Становлення історичної думки в США. Особливості американського романтизму.
70. Проблеми історичного синтезу в сучасній історіографії.
71. Соціологія історії Е.Дюркгейма та А.Берра.
72. Інтелектуальна історія.
73. Соціально-політичні та ідейно-теоретичні умови розвитку історичної науки у другій половині ХІХ ст.
74. Локальна історія. Історія повсякденності.

14. Рекомендовані джерела та література

1. Аммиан Марцеллин. Римская история / Пер. с лат. Ю.А.Кулаковского, А.И.Сонни. – М.: АСТ, Ладомир. 2005. – 631 с.
2. Античные риторики / Под ред. А.А.Тахо-Годи. – М., 1978. – 352 с.
3. Аппиан Александрийский. Римская история: Пер с греч. – М.: Ладомир, 2002. – 878 с.
4. Арон Р. Мир і війна між націями: пер. з франц. – К.: Юніверс, 2000, 688 с.
5. Барг М.А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – М., 1988.
6. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1990.
7. Білецький А.О. Життя Г.Юлія Цезаря і його історичні твори // Цезар Гай Юлій. Записки про Галльську війну. – К., 1957. – Кн. 1. – С. 5 - 28.
8. Білий О. Від третього шляху до євразійських пріоритетів // Політична думка. – 1996. – № 6.
9. Блок М. Апология истории, или ремесло историка. 2-е изд. допол. – М., 1986. – 256 с.
10. Блок М. Короли-чудотворцы: Очерк представлений о сверхъестественном характере королевской власти, распространенных преимущественно во Франции и Англии. – М., 1998. – 712 с.
11. Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002. – 525 с.
12. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV – XVIII ст. У 3-х т. – К., 1995, Т.1 Структури повсякденності: можливе і неможливе. 543 с., 1997. Т.2 Ігри обміну. 586 с.; 1998. Т.3 Час світу 681 с.
13. Ботвинник М.Н. Юлий Цезарь // Знаменитые греки и римляне. – СПб.: Эпоха, 1993. – С. 374 - 398.
14. Брейар С. Портрет П.Н.Милюкова // Отечественная история. – 1993. – № 3.

15. Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М.; Л., 1964.
16. Вайнштейн О.Л. Очерки развития буржуазной философии и методологии истории в XIX – XX вв. – Л., 1979.
17. Вернадский Г. Монгольское иго в русской истории // Наш современник. – 1992. – № 3. – С. 158 - 164.
18. Гумилев Л. Записки последнего евразийца // Наше наследие. – 1991. – № 3.
19. Гуревич А.Я. Исторический синтез и школа «Анналов». – М., 1993.
20. Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – 2-е изд. – М., 1985.
21. Дьюї Дж. Досвід і освіта / Пер. з англ. М. Василенко – Л., 2003. – 84 с.
22. Дьюї Дж. Демократія і освіта / Пер. з англ. – Л., 2003. – 204 с.
23. Дюбі Ж. Доба соборів: Мистецтво та суспільство 980 – 1420 роки / Пер.з франц.. – К., 2002. – 160 с.
24. Дюпон-Мельниченко Ж.-Б. Французька історіографія ХХ ст. – Львів, 2001.
25. Евразийство: за и против, вчера и сегодня (Материалы круглого стола) // Вопросы философии. – 1995. – № 6. – С. 8 - 49.
26. Жебелев С.А. Аппиан и его “Гражданский войны” // Аппиан. Римские войны. – СПб.: Алетейя, 1994. – С. 5 - 15.
27. Записки Юлия Цезаря и его продолжателей о Галльской войне, о гражданской войне, об Александрийской войне, об Афинской войне / Гай Юлий Цезарь. Сочинения / Гай Саллюстий Крисп. – М.: АСТ; Ладомир, 2002. – 752 с.
28. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів, 1999.
29. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. – Львів, 2007.
30. Иосиф Флавий. Иудейская война. – М., 1999. – 512 с.
31. Историография истории Древнего Рима // История Древнего Рима / Под ред. В.И.Кузищина. – М., 1994.
32. Историография истории нового и новейшего времени стран Европы и Америки. – М., 2000.
33. Историография истории России до 1917 г. – Т.2. – М., 2004.
34. Историография истории южных и западных славян. – М., 1988.
35. Карсавин Л.П. Философия истории. – СПб., 1993.
36. Катон Марк Порций. Земледелие / Пер. и коммент. М.Е.Сергеенко. – М.; Л., 1950. – 220 с.
37. Кнабе Г.С. Рим Тита Ливия – образ, миф и история // Тит Ливий. История Рима от основания города: В 3 т. – М.: АСТ; Ладомир, 2002. – Т. 3: Кн. 34 - 45. – С. 647 - 708.
38. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії / Пер.з англ. О. Мокровольський. – К., 1996. – 615 с.
39. Коллингвуд Р.Дж. Принципы искусства. Теория этики. Теория воображения. Теория искусства. / Пер. с англ. – М., 1999. – 328 с.
40. Кроче Б. Теория и история историографии. / Пер. с ит. И.М. Заславской. – М. – 1998. – 192 с.
41. Косминский Е.А. Историография средних веков. – М., 1963.
42. Кунина А.Е. США: методологические проблемы историографии. – М., 1988.
43. Ле Гофф Ж.Средневековый мир воображаемого. – М., 2001. – 66 с.

44. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992. – 236 с.
45. Ле Руа Ладюри Э. История климата с 1000 года. – Л. – 1971. – 225 с.
46. Ливий Тит. Война с Ганнибалом / Пер. с лат. С.Маркиша. – М.: ТОО “Нипшур”, 1993. – 408 с.
47. Ливий Тит. История Рима от основания города: В 3 т. – М.: Ладомир, 2002.
48. Лукомский Л.Ю. “Римская история” Аппиана // Аппиан. Римские войны. – СПб., 1994.
49. Люкс Л. Евразийство // Вопросы философии. – 1993. – № 6.
50. Маяк И.Л. Аппиан и его “Римская история” // Аппиан Александрийский. Римская история. – М.: АСТ; Ладомир, 2002. – С. 779 - 791.
51. Милуков П.Н. Очерки истории русской культуры: В 3 т. – М., 1993 – 1995.
52. Павлов-Сильванский Н.П. Феодализм в Древней Руси // Сборник материалов по истории исторической науки в СССР. – М., 1984.
53. Панарин А.С. Россия в Евразии: геополитические вызовы и цивилизационные ответы // Вопросы философии. – 1994. – № 12. – С. 19 - 31.
54. Репина Л.П., Зверева В.В., Парамонова М.Ю. История исторического знания. – М., 2006.
55. Святець Ю.А., Топка Р.В. Історіографія всесвітньої історії. – Дніпропетровськ, 2007.
56. Сергеев М.Е. Жизнь Древнего Рима. – М.; Л., 1964.
57. Скуратівський В. Євразійський синдром // Політична думка. – 1995. – № 2 – 3.
58. Таран Л.В. Французька історіографія 70-ті роки ХІХ – 80-ті роки ХХ ст. – К. – 1991.
59. Таран Л.В. Французька, російська і українська історіографія 70-ті роки ХІХ – поч. ХХ ст. – Ніжин. – 2009. – 247 с.
60. Тревельян Дж. М. История Англии: от Чоссера до королевы Виктории. – Смоленськ. – 2002. – 624 с.
61. Тацит Корнелий. Сочинения, в 2 т. – Л.: Наука, 1970.
62. Тацит Публий Корнелий. Анналы. Малые произведения. История. – М.: АСТ; Ладомир, 2003. – 984 с.
63. Транквилл Гай Светоний. Жизнь двенадцати цезарей. – М.: Мысль, 1989. – С. 409 - 520.
64. Тронский И. Корнелий Тацит // Тацит Публий Корнелий. Анналы. Малые произведения. – М.: АСТ; Ладомир, 2003. – С. 767 - 808.
65. Февр Л. Бои за историю/ Пер. с фр. А.А. Бобовича. – М., 1991. – 630 с.
66. Федотова В. Теорії соціальної модернізації та євразійство // Політична думка. – 1995. – № 2 – 3.
67. Флоровский Г. Евразийский соблазн // Новый мир. – 1991. – № 1. – С. 195 - 211.
68. Фуко М. Археология знания / пер. з фр. В. Шовкун. – К. – 2003. – 326 с.
69. Цезар Гай Юлій. Записки про Галльську війну. – К., 1957.
70. Шапиро А.Л. Историография с древнейших времен до 1917 г. – М.: Высшая школа, 1993.

15. Інформаційні ресурси

Електронні бібліотеки

1. «Библиотека всемирной литературы»: <http://izbakurnog.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000008/>
2. «Библиотека Гумер – гуманитарные науки»: <http://www.gumer.info/>
3. Бібліотека з історії: http://libelli.ru/library/tema/sc/hist/for_hist.htm
4. «Библиотека Ихтика»: <http://intik.lib.ru>
5. «Библиотека книг KODGES.RU»: <http://www.kodges.ru>
6. Библиотека научной литературы: <http://LIB.org.by>
7. «Научная литература в интернете» <http://www.scintific.narod.ru/literature.htm>

Спеціальні пошукові сайти:

1. Історична книга: http://historibook.ucoz.ru/load/vsemirnaja_istorija/istorija_azii_i_afriki/12
2. Книжкова пошукова система: <http://eboogle.net>
3. Пошук безкоштовних електронних книг по усій мережі: <http://www.poiskknig.ru>
4. Пошук в інтернет-бібліотеках: <http://exlibri.ru>
5. Пошук книг на сайтах наукових електронних бібліотек: <http://tusearch.blogspot.com>
6. Пошук книг від Google: <http://books.google.com>

Історичні сайти

1. «Военная энциклопедия»: <http://voenn.claw.ru>
2. «Всемирная история»: <http://historic.ru/>
3. «Всемирная история»: <http://www.world-history.ru/>
4. «Всемирная энциклопедия искусства»: <http://artprojekt.ru/>
5. Институт историографии Токийского университета. Крупнейшая база данных источников по истории Японии: <http://www.hi.u-tokyo.ac.jp/index/>
6. История на RIN.ru (Российская Информационная Сеть). Разделы: Новое время и Новейшая история (по каждому разделу – страницы, карты, даты и события). Общие разделы (Загадки истории, Исторические личности и др.): <http://www.history.rin.ru/>
7. «Исторический портал»: <http://www.enciklopedija.narod.ru/index.html>
8. «Мир истории»: <http://hworld.by.ru/>
9. Общеисторический форум «Новый Геродот»: <http://www.gerodot.ru/>
10. Сайт «Военная история»: <http://www.inwar.info/>
11. Сайт «Восточная литература»: <http://www.vostlit.info/>
12. Страны Азии: флаги, гербы, краткое описание: <http://www.aziya-tur.ru/>
13. Фонд исторической перспективы: <http://www.perspektivy.info>

14. Энциклопедия Википедия: <http://www.wikipedia.org>.
15. «Энциклопедия искусств»: <http://artyx.ru>
16. Энциклопедия Хронос: <http://www.hrono.ru>

Журналы

1. «Военно-исторический журнал»: <http://history.milportal.ru>
2. Журнал «Геополитика»: <http://www.socir.ru>
3. Журнал «Мир и политика»: <http://mir-politika.ru>
4. Журнал «Новая и Новейшая история»: <http://vivovoco.rsl.ru>.
5. Журнал «Полис» <http://www.politstudies.ru>
6. «Ойкумена. Регионоведческие исследования». Журнал Института истории, археологии и этнографии народов Дальнего Востока ДВО РАН: <http://www.ojkum.ru/>